

Ministerie van Defensie

Militaire Inlichtingendienst
Afdeling Inlichtingen

Postbus 20701
2500 ES Den Haag

Telefoon (070) 318 75 45
Telex 31337 MVD/GV/NL
Telefax (070) 318 79 51

Aan:
Zie verzendlijst

Uw brief

Uw kenmerk

Ons nummer

Datum

21597002261

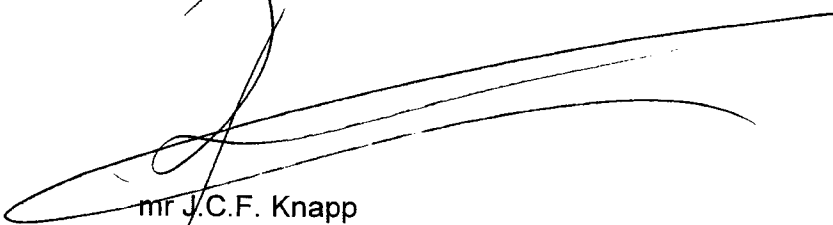
21 mei 1997

Onderwerp

Joegoslavië: recente ontwikkelingen (nr 20/97)

1. Hierbij doe ik u toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in het voormalig Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst

mr J.C.F. Knapp
Brigade-generaal

Bijlagen

-1-

Bezoekadres

Kalvermarkt 28, Den Haag

Doorkiesnummer

(070) 318 6634

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

VERZENDLIJST behorende bij brief MID nr. DIS970=2261 d.d. 21 mei 1997

AAN:

Ministerie van Algemene Zaken
t.a.v. Coordinator van de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst
t.a.v. Dhr [REDACTED], mw [REDACTED], dhr [REDACTED]

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. plv DGPZ

NL-HPMV NAVO-Brussel

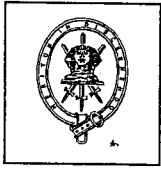
IMS/INT DIV, t.a.v. Kol [REDACTED], d.t.v. HPMV

DCBC, t.a.v. H-Dienstploeg (als hard copy & op schijf)

INTERN:

HMID
HACIV t.a.v. BCI
HAI
HAO t.a.v. Bureau 1, Team 1
HAVI
H-AMID/KL
H-AMID/KM
H-AMID/KLu
HBSA
HBMA
MID-cel
ARCHIEF

[REDACTED]

MINISTERIE VAN DEFENSIE
MILITAIRE INLICHTINGEDIENST
Afdeling Inlichtingen

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

20/97

(Afgesloten 211200 MEI 1997)

Conclusie/vooruitzicht

De spanningen tussen de Bosnische Moslims en Kroaten, en als gevolg daarvan tussen Bosnië-Herzegovina en Kroatië, zijn recentelijke aanzienlijk gestegen. De basis voor etnische samenwerking lijkt totaal te ontbreken. Er werd zelfs gezinspeeld op hervatting van de gewapende strijd. Ook de Bosnische Serviërs zijn bevreesd voor de ontwikkeling van een offensief militair potentieel aan Moslim-zijde, omdat zij met recht vermoeden dat de Moslims reden hebben om te zoeken naar mogelijkheden om de status quo te doorbreken.

In de machtsstrijd rond de politieke top van Montenegro lijkt een compromis in de maak, waarbij de relatief hervormingsgezinde premier Djukanovic zijn positie zal behouden, maar een aantal medestanders in de regering zal moeten opofferen.

Een definitieve breuk in het Servische oppositionele samenwerkingsverband "Zajedno" lijkt slechts een kwestie van tijd.

De sociaal-economische (en in het verlengde daarvan etnische) spanningen in Macedonië nemen toe en dreigen de stabiliteit in de gehele regio verder te ondergraven.

Bosnië-Herzegovina

RS noemt E&T "offensief"

Vorige week heeft in Pale een ontmoeting plaatsgevonden tussen de minister van Buitenlandse Zaken van de Bosnisch-Servische Republiek (RS), Buha (tevens voorzitter van de belangrijkste Bosnisch-Servische partij SDS), plv minister van Defensie Kapetina en afgevaardigden van de Generale Staf van de RS. Na afloop werd een communiqué uitgegeven, waarin werd geprotesteerd tegen het Amerikaanse voornemen om houwitsers te leveren aan de Bosnische strijdkrachten. In dat kader werd het gehele "Equip & Train"-programma (E&T) een "grove schending van Dayton" genoemd, die de consolidering van de vrede tussen de Moslim/Kroatische Federatie (MKF) en de RS verhindert. Daarbij werd gesteld dat het feit dat "één zijde moet ontwapenen, terwijl de andere zich bewapent" niet bevorderlijk is voor het onderlinge vertrouwen. Bovendien werd onderstreept dat de betreffende wapens een offensief karakter dragen.

Zoals bekend maakt "E&T" deel uit van een breed pakket van wapenbeheersingsmaatregelen die gezamenlijk tot doel hebben het uitbreken van nieuwe vijandelijkheden te ontmoedigen. In de praktijk is het echter daarbij onvermijdelijk dat de Bosnische strijdkrachten een zekere verbetering van hun offensieve capaciteit ontwikkelen, zeker gezien het feit dat zij uit een veel breder menselijk potentieel kunnen putten. Deels gebruiken de Serviërs dit argument zonder enige twijfel om hun eigen non-coöperatie bij de wapenreductie-maatregelen te rechtvaardigen; tot op heden is nauwelijks sprake van de bij Dayton/Florence verplicht gestelde vernietiging van Servische wapens. Het lijkt echter geen twijfel dat de Serviërs inderdaad met enige zorg de ontwikkelingen in de militaire krachtsverhoudingen zien, omdat zij zich ervan bewust zijn dat de Moslims een gegronde reden hebben om een nieuw conflict te zoeken. Daarbij hebben de Serviërs het vermoeden dat de Moslims niet alleen in het kader van "E&T" wapens ontvangen. Het is overigens opmerkelijk dat de VS de Bosnische strijdkrachten (in de praktijk vermoedelijk de Moslims) artillerie leveren, omdat dit de enige categorie is waarbij de Moslims reeds bij de ondertekening van Dayton hun plafond hadden bereikt.

Silajdzic pleit voor uitbreiding mandaat SFOR

Eerder deze week hebben de co-premiers van Bosnië-Herzegovina, Silajdzic (Moslim) en Botic (Serviër) een bezoek gebracht aan Washington. Daarbij werd volgens de Bosnisch-Servische media door Silajdzic gepleit voor een "uitbreiding" van het mandaat van SFOR. Er werd een direct verband gelegd met de arrestatie van oorlogsmisdadigers door SFOR. Daarom is onduidelijk of het pleidooi van Silajdzic betrekking had op de verblijfsduur of van de bevoegdheden van SFOR. Aangezien SFOR reeds nu de bevoegdheid heeft om oorlogsmisdadigers te arresteren, moet er van worden uitgegaan dat Silajdzic een lans brak voor een langduriger verblijf van SFOR in Bosnië-Herzegovina dan de aanvankelijk beoogde 18 maanden. Dit is in overeenstemming met een eerdere uitspraak van Silajdzic, dat "de NAVO in Bosnië moet blijven tot Bosnië in de NAVO is". Vermeldenswaard is dat ook de Bosnisch-Servische regering, bij monde van president Plavsic, onlangs voorkeur uitsprak voor verlenging van het SFOR-mandaat. Zij gaf echter aan dat dit verband hield met de vrees voor Moslim-agressie jegens de RS. Het blijft overigens opmerkelijk om Bosnisch-Servische media te horen reppen van een mogelijke arrestatie van oorlogsmisdadigers, omdat deze in verreweg de meeste gevallen Serviërs zullen zijn.

Tudjman decoreert Bosnische Kroaten

Een generaal van de Kroatische strijdkrachten (HV) heeft deze week in Mostar namens de Kroatische president Tudjman medailles uitgereikt aan 52 leden van "de speciale politie van het Ministerie van Binnenlandse Zaken van [de Bosnisch-Kroatische republiek] Herceg-Bosna" (sic!) uit erkentelijkheid voor "steun aan bevrijdingsoperaties van Kroatische strijdkrachten" (sic!). De betreffende functionaris, GenMaj Jelic, benadrukte bij die gelegenheid dat de speciale politie en de Bosnisch-Kroatische strijdkrachten (HVO) "in staat zijn om iedere beslissing van het leiderschap over het Kroatische volk" uit te voeren. De voorzitter van de belangrijkste Bosnisch-Kroatische partij HDZ (zusterpartij van de gelijknamige Kroatische regeringspartij van Tudjman), die eveneens acte de présence gaf, bedankte de gedecoreerden uit naam van "de partij die dit alles geïnitieerd heeft, dit alles volbracht heeft en dit alles zal blijven doen, ten behoeve van het Kroatische volk". Hij noemde de speciale politie de "garantie voor overleving voor het Kroatische volk in Bosnië-Herzegovina en de Kroatische natie als geheel" en stelde dat de betrokken politie-functionarissen "de elite-macht zijn geweest, zijn, en zullen zijn tegen iedereen die het Kroatische recht op overleving durft aan te tasten".

De gehele plechtigheid stond in het teken van de eenheid tussen de Bosnische Kroaten en de leiding van de republiek Kroatië, waarbij er geen twijfel werd gelaten dat laatstgenoemde de drijvende kracht achter de opstelling van de (Bosnische én Kroatische) Kroaten is. Dit zal door de Bosnische Moslims, die geacht worden een Federatie met de Bosnische Kroaten in stand te houden, als een provocatie worden beschouwd, niet in de laatste plaats omdat de "bevrijdingsoperaties" van de HV die door Jelic werden vermeld, meer dan waarschijnlijk in Bosnië-Herzegovina, en derhalve tegen de Moslims zijn uitgevoerd. Jelic's woorden zijn een min of meer openlijke erkenning dat de HV actief betrokken is (geweest) bij de strijd in Bosnië-Herzegovina, die overigens gepaard is gegaan met etnische "zuiveringen". De genoemde plechtigheid vond plaats in dezelfde week waarin het Kroatische regime een speciale afgezant presenteerde "voor de opbouw van een sterke en stabiele Moslim/Kroatische Federatie". Aangezien de bovenvermelde plechtigheid in Mostar veel meer de werkelijke politiek van Kroatië ten aanzien van Bosnië-Herzegovina weerspiegelt dan de benoeming van de "afgezant", kan deze benoeming slechts worden gezien als een loze geste, bedoeld voor de internationale publieke opinie.

Diplomatiek conflict tussen Moslims en Kroaten

De Bosnische plaatsvervangend minister van Buitenlandse Zaken Zivalj (Moslim) heeft verklaard dat zijn ministerie een officieel protest heeft ingediend bij Kroatië over incidenten die zouden zijn veroorzaakt door Kroatische hoogwaardigheidsbekleders en politie-functionarissen op Bosnisch grondgebied. Onder meer werd gewezen op de bovenvermelde uitreiking van Kroatische medailles aan Bosnische Kroaten in Mostar, en met name het feit dat daarbij Kroatisch-nationalistische leuzen waren uitgesproken. Een ander incident zou hebben plaatsgevonden bij Kulen Vakuf, waar Kroatische politie Bosnisch grondgebied zou hebben betreden. Inmiddels heeft de Bosnische minister van Buitenlandse Zaken Prlic (Kroaat) onderstreept dat de betreffende verklaring slechts de persoonlijke mening van Zivalj weerspiegelt, en niet de mening van zijn ministerie.

Er is de afgelopen weken sprake geweest van een aanzienlijke verslechtering van de betrekkingen tussen Bosnische Kroaten en Moslims, waarbij de Kroaten weer openlijker dan voorheen streven naar nauwere betrekkingen met, in sommige gevallen zelfs aansluiting bij, Kroatië. De aanleiding voor deze verslechtering van de betrekkingen is gelegen in het feit dat de Moslims zich niet langer neerleggen bij het Kroatische streven naar gelijkberechtiging van de Bosnische Kroaten en de Moslims en naar het in stand houden van eigen, van de Moslims en de MKF onafhankelijke staatsinstellingen. De Kroatische autoriteiten zijn waarschijnlijk in hoge mate betrokken bij de bepaling van het Bosnisch-Kroatische standpunt en hebben zich in ieder geval niet daarvan gedistantieerd. De discussie tussen Pric en Zivalj onderstreept dat dit niet alleen de samenwerking in MKF-kader ondermijnt, maar ook die op centraal-Bosnisch niveau. Dit zet ook de betrekkingen tussen Bosnië-Herzegovina en Kroatië onder druk.

Kroaten zinspelen op nieuwe strijd tegen de Moslims

De media van Herceg-Bosna hebben gesteld dat het verzet van de Moslims tegen de vestiging van een nieuwe Kroatische gemeente bij Tesanj (Usora) het gevolg is van een lobby van extremisten binnen de belangrijkste Moslim-partij SDA. Deze zou tot doel hebben de bewegingsvrijheid van de Kroaten in de regio te beperken. De betrokken Moslims werden beschuldigd van "terrorisme" tegen de Kroaten. Gewaarschuwd werd dat dergelijke provocaties kunnen leiden tot "ernstige conflicten". De uitspraken van de Bosnisch-Kroatische media (die overigens onderstrepen dat de "Kroatische Gemeenschap Herceg-Bosna" nog steeds, in weerwil van honderden toezeggingen tot het tegendeel, als politieke organisatie functioneert) kwamen aan de vooravond van een nieuwe poging van het parlement van de MKF om overeenstemming te bereiken over verandering in de grenzen van een aantal gemeenten. Het gesternte lijkt echter niet gunstig voor een compromis. De Moslims vermoeden (waarschijnlijk terecht) dat de Kroaten aandringen op veranderingen in de gemeentegrenzen om op die wijze ook op lokaal gebied eigen, van de MKF en de Moslims onafhankelijke, bestuursinstellingen te kunnen vestigen. Retoriek als de bovengenoemde lijkt in dat kader eerder contra-productief te werken. Overigens is door de Bosnisch-Kroatische media, voorzover bekend, nog niet eerder zo openlijk gezinspeeld op de mogelijkheid van nieuwe gewapende strijd tussen Kroaten en Moslims. De kans daarop lijkt de afgelopen maanden aanzienlijk gegroeid.

Kroatië

Gecomplieerde etnische situatie verhindert terugkeer

Vorige week heeft zich in Kostajnica (centraal-Kroatië) een incident voorgedaan, toen een groepje oorspronkelijke, Servische bewoners van die plaats op eigen initiatief terugkeerde naar hun woningen. Deze bleken echter inmiddels te worden bewoond door Kroaten die verdreven waren uit de voormalige Krajina, Bosnië-Herzegovina en Joegoslavië. Toen de betreffende Serviërs toch hun intrek wilde nemen in hun huizen, werden zij door Kroaten gemolesteerd en verjaagd. Deze problematiek is in beginsel illustratief voor de problemen die zich in grote delen van het voormalige Joegoslavië voordoen. Met name in Bosnië-Herzegovina, maar ook in Kroatië zijn vele etnisch "zuivere" gebieden ontstaan, niet alleen omdat leden van etnische minderheden (en soms meerderheden) zijn verdreven, maar ook omdat vluchtelingen uit andere gebieden zich in huizen van anderen hebben gevestigd. Dit maakt het herstel van oorspronkelijke etnische verhoudingen uiterst problematisch. In het geval van Kroatië wordt de situatie verder gecompliceerd doordat het Kroatische parlement de vestiging van Kroatische vluchtelingen uit andere gebieden in "verlaten" woningen heeft gelegaliseerd. Formeel is dit gedaan om die vluchtelingen onder te brengen en het vernielen van woonruimte tegen te gaan, maar het (vermoedelijk beoogde) effect is dat grote delen van Kroatië etnisch "zuiver" zijn geworden. De terugkeer van oorspronkelijke bewoners die niet tot de etnische meerderheid horen, wordt daardoor in de praktijk vrijwel onmogelijk.

Joegoslavië

Djukanovic herkozen als vice-voorzitter DPS: belooft kabinetshervorming

Het Joegoslavische persbureau TanJug heeft bekend gemaakt dat de Montenegrijnse premier Djukanovic, op voordracht van president Bulatovic, is gekozen tot vice-voorzitter van de Montenegrijnse regeringspartij DPS. Hij had deze functie slechts enkele weken geleden moeten opgeven. Op dezelfde dag heeft Djukanovic verklaard dat hij op de eerstvolgende zitting van het parlement voorstellen zal doen voor een regeringshervorming. Zoals reeds eerder gemeld, werd in de Servische media een campagne tegen Djukanovic gevoerd, omdat de Servische autoriteiten zijn pleidooien voor een meer onafhankelijke en op het Westen gerichte oriëntatie van Montenegro strijdig achten met de Servische belangen. In concreto werd aangedrongen op het ontslag van een aantal ministers die eenzelfde koers voorstaan als Djukanovic. Als gevolg van die berichten,

en onder druk van dat deel van de Montenegrijnse politieke top dat loyaal is aan Servië (onder wie Bulatovic) moest Djukanovic zijn positie in de DPS opgeven, maar tot op heden heeft hij zich met succes verzet tegen een kabinetswijziging. Het feit dat hij deze nu zelf aankondigt, maar tegelijkertijd wordt herkozen in de partijtop (ondanks onmiskenbare persoonlijke afkeer tussen Bulatovic en hemzelf) wijst erop dat een compromis is bereikt. Kennelijk is de positie van Djukanovic zelf, die wordt gesteund door een deel van de Montenegrijnse politieke top en de bevolking, sterk genoeg om zijn positie te handhaven, maar heeft hij moeten instemmen met het ontslag van enkele van zijn ministers, vermoedelijk de meer "westerse". Dit zal overigens aanleiding zijn voor een toename van de onvrede onder tenminste een deel van de Montenegrijnse bevolking met de dominante positie van Servië in Joegoslavië.

Panic aanvaardt "lidmaatschap" oppositie

De voormalige Joegoslavische premier Panic heeft het lidmaatschap aanvaard van een oppositionele partijcombinatie in de voormalig autonome provincie Vojvodina. Volgens zijn eigen verklaring zou dit lidmaatschap hem zijn aangeboden door de burgemeester van Belgrado en leider van de Servische DS, Djindjic. Panic pleitte voor een gezamenlijke kandidaat van de oppositie bij de komende Servische presidentsverkiezingen en zei "in dat geval een zege te garanderen". Hoewel de status van Panic en de verhouding van deze "provinciale" oppositie tot het landelijke oppositieblok "Zajedno" (waarvan Djindjic een prominent lid is) niet geheel duidelijk is, kan de benoeming van Panic tot grote problemen leiden. Niet alleen vormt dit een provocatie aan het adres van de Servische president Milosevic, die Panic bij de verkiezingen van 1992 verslagen heeft, maar bovendien zal de andere grote partij in "Zajedno", de extreem-nationalistische SPO, zelfs maar een hint dat Panic presidentskandidaat zou worden, als een motie van wantrouwen van de kant van Djindjic beschouwen. SPO-leider Draskovic had in een eerder stadium zijn steun aan Djindjic als kandidaat-burgemeester van Belgrado gegeven, maar onderstreept dat hij in ruil als de enige kandidaat van "Zajedno" voor het Servische presidentschap wil worden beschouwd. Dit was de afgelopen maanden reeds aanleiding voor wrijvingen tussen Draskovic en Djindjic, die de kansen van Draskovic laag inschatte. Als Djindjic nu inderdaad initiatieven heeft genomen om Panic (die overigens op nog minder aanhang lijkt te kunnen rekenen dan Draskovic) naar voren te schuiven, kan dit een definitieve breuk in "Zajedno" tot gevolg hebben. Dat zal Milosevic in de kaart spelen. Aangezien ook Djindjic zich dat zal realiseren, is de vraag wat zijn uiteindelijke motieven bij deze stap zijn.

Draskovic belooft terugkeer Serviërs

Draskovic heeft verklaard dat hij, indien hij tot president van Servië zal worden gekozen, zal streven naar de terugkeer van Serviërs uit Bosnië-Herzegovina en Kroatië naar hun oorspronkelijke woonplaatsen. Daarbij verwees hij onder meer naar het in "Dayton" neergelegde recht op terugkeer van vluchtelingen. In concreto belooft Draskovic dat de [Servische] tricolore weer zou wapperen in Knin, de voormalige hoofdstad van de Krajina. Hoewel de SPO behoort tot "Zajedno", dat zich graag presenteert als een gematigd, democratisch alternatief voor het socialistische bewind van Milosevic, is de SPO in feite een extreem-nationalistische organisatie die formeel streeft naar een Groot-Servische staat onder leiding van het Servische koningshuis. De uitspraak van Draskovic weerspiegelt zonder meer zijn opvatting, maar zal tot nieuwe wrijvingen met zijn partners in "Zajedno" leiden. Overigens zal zijn pleidooi zeker in goede aarde vallen bij tenminste een deel van het Servische electoraat, niet primair omdat dit zich lotsverbonden acht met de "niet-Joegoslavische" Serviërs, maar ook omdat zich op deze wijze een methode aandient voor repatriëring van de vluchtelingen uit Bosnië-Herzegovina en Kroatië, die een aanzienlijke belasting vormen voor de toch al labiele Joegoslavische economie.

Macedonië

Groeiende sociaal-economische spanningen

De extreem-nationalistische VMRO-DPMNE heeft in de Macedonische hoofdstad Skopje een demonstratie georganiseerd. Daarbij werd onder meer geprotesteerd tegen de economische en sociale situatie en de groeiende onveiligheid in het land. Er werd opgeroepen tot het aftreden van de regering en vervroegde verkiezingen, omdat de huidige autoriteiten betrokken zouden zijn bij de georganiseerde misdaad. Indien niet op deze eisen zou worden ingegaan, werd bedreigd met marathon-demonstraties. De stabiliteit van Macedonië wordt bedreigd door een veelomvattende crisis, die vooral toe te schrijven is aan de economische problemen van het land. Ondanks een bescheiden economische groei zijn de levensomstandigheden van de meeste Macedoniërs nog altijd slecht. De protesten lijken te zijn aangewakkerd doordat recentelijk een piramide-fonds ineen is gestort, hetgeen tot een aanzienlijk verlies aan spaartegoeden heeft geleid. Evenals

in het buurland Albanië het geval was, verdenken vele Macedoniërs overheidsfunctionarissen ervan bij deze fondsen betrokken te zijn. Onder invloed van deze problemen lijken ook de etnische tegenstellingen tussen Macedoniërs en Albanese (ruim 20% van de Macedonische bevolking) weer toe te nemen. De huidige Macedonische regering probeert zowel in economisch als in sociaal-etnisch opzicht een gematigde koers te volgen, maar zij ondervindt daarbij in toenemende mate kritiek, onder meer van de VMRO-DPMNE, de grootste oppositie-partij van het land. Indien deze haar dreigementen kracht zal kunnen bijzetten, moet op een verdere destabilisering van Macedonië worden gerekend, hetgeen de stabiliteit in de gehele regio onder additionele druk zal kunnen zetten.

Spanningen in Macedonisch/Albanees grensgebied

Er heeft de afgelopen dagen een aantal gewapende incidenten plaatsgevonden in het grensgebied tussen Macedonië en Albanië. Daarbij zouden enkele Macedonische politiemensen en leden van de grenstroepen gewond zijn geraakt. Volgens Macedonische media hebben het afgelopen jaar alleen al in de regio-Gostivar (noordwest-Macedonië) 3000 mensen illegaal de grens overschreden. De aanleiding voor deze incidenten is niet altijd duidelijk, maar de indruk bestaat dat zij verband houden met de politieke situatie in Albanië. In sommige gevallen kan de illegale grensoverschrijding het gevolg zijn van tekorten aan voedsel of andere eerste levensbehoeften aan de Albanese kant van de grens, maar er zijn ook sterke indicaties dat er een levendige smokkel van mensen en wapens plaatsvindt. Het lijkt nauwelijks twijfel dat de georganiseerde misdaad, die in grote delen van Albanië vrijwel ongehinderd haar activiteiten ontplooit, daarbij in belangrijke mate betrokken is. Een factor van invloed is ook het feit dat in de regio-Gostivar (en andere delen van west-Macedonië) een Albanese minderheid gevestigd is, die betrekkingen heeft met de bewoners van noord-Albanië. Gezien de economische, sociale en etnische spanningen in beide landen kan een verdere destabilisering van de situatie aan beide zijden van de grens escalierend werken.